



Paulina Lewandowska¹

Pod merytoryczną opieką ppłk. rez. dr. inż. Krzysztofa Świdarskiego

CENTRALNE BIURO ŚLEDTCZE POLICJI JAKO PODSTAWOWA FORMACJA W WALCE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

Streszczenie: Artykuł podejmuje próbę analizy funkcjonowania Centralnego Biura Śledczego Policji względem przestępczości zorganizowanej. Autorka zwraca szczególną uwagę na rys historyczny przestępczości zorganizowanej w Polsce oraz na jej rodzaje. Dodatkowo przedstawione zostały sposoby zwalczania spójnych struktur mafijnych.

Słowa kluczowe: przestępczość zorganizowana, Centralne Biuro Śledcze Policji, bezpieczeństwo

WSTĘP

Obecne czasy to okres dynamicznego rozwoju gospodarki oraz procesów urbanizacyjnych. Stopniowo wzrasta poziom życia społecznego, nastąpił ogromny postęp naukowo-techniczny, a także coraz częściej zaczyna dochodzić do konfliktów społecznych, które stają się przyczyną licznych zagrożeń.

Współczesny rynek pracy wymusza od obywateli uczestniczenia w „wyścigu szczurów”, nieustannym podnoszeniu kwalifikacji, a także w dążeniu do zdobycia jak najlepszej posady. Nie ulega wątpliwości, iż każdy człowiek chce być postrzegany przez otoczenie jako osoba zamożna. Z racji tego chce uzyskać wysoki status społeczny poprzez posiadanie majątku, jednakże nie zawsze dąży do osiągnięcia swoich celów w sposób legalny. Po wyczerpaniu się katalogu możliwości zgodnych z prawem, rozpoczyna działalność nielegalną, aby zgromadzić jak największą ilość aktywów. Bardzo często dzisiejszy człowiek zyskuje pośredników, jednocześnie dzieląc z nimi korzyści. Jest to najszybsza droga do powstawania przestępczości zorganizowanej.

Jedną z najważniejszych wartości zapewnionych przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej to zapewnienie bezpieczeństwa każdemu obywatelowi. Do realizacji tej potrzeby wykorzystuje się wyspecjalizowane formacje mundurowe, których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, a także zagwarantowanie spokoju członkom społeczeństwa, by mogli prowadzić stabilne życie, bez obaw o swój los. Jedną z służb odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa jest Centralne Biuro Śledcze Policji². Jest to komórka organizacyjna Policji, która skupia się przede wszystkim na walce z przestępczością zorganizowaną. Priorytetem CBŚP jest likwidowanie struktur mafij-

¹ Paulina Lewandowska – studentka I roku stacjonarnych studiów II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe w Akademii Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.

² P. Olbrycht, A. Raś, *Przestępczość zorganizowana jako zagrożenie bezpieczeństwa publicznego*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, nr 31(2)/2019, s. 278.

nych. Funkcjonariusze przeciwstawiają się powstającym zagrożeniom, zapewniając obywatelom spokojną egzystencję.

1. RYS HISTORYCZNY PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ W POLSCE

Przestępczość zorganizowana to zjawisko rozwijające się długofalowo. Już w średniowieczu działały szajki złodziei, zajmujących się głównie kradzieżami z włamaniem. Ponadto w okresie międzywojennym sprawnie działały grupy przemytników. Ich rozwój związany był, w szczególności ze słabą ochroną granic, a także z różnicami w rozwoju gospodarczym Polski i państw graniczących. Znaczący wpływ na intensyfikację grup przemytniczych miała także mentalność ludzi zamieszkujących tereny przygraniczne, a także niedostatek w zaopatrzeniu. Stopniowo zaczęły kreować się grupy zajmujące się kradzieżą samochodów, czy związki fałszerzy. Natomiast w powstałych związkach brakowało organizacji, podziału zadań, czy hierarchii. Koniec lat osiemdziesiątych zaowocował pierwszymi próbami stworzenia grup zorganizowanych, które były nastawione na ciągły zysk z uprawiania nielegalnej działalności. Brak podstawowych towarów prowokował do wypełniania luki zaopatrzeniowej, lecz ciągle niezaspokojony popyt na liczne artykuły powodował rozwój nielegalnej produkcji. Ponadto bardzo szybko rozwinął się import oraz handel produktami pochodzącymi z zagranicy³. Dopiero po 1989 roku wprowadzono ustawę o działalności gospodarczej, którą często interpretowano, iż „wszystko co nie jest zakazane jest dozwolone”. Ordynacja spowodowała dynamiczny rozwój gospodarki oraz wzrost przestępczości zorganizowanej. W błyskawicznym tempie tworzyły się wielkie gangi, a podstawą do tego były ciągłe reformy Policji, likwidacja w 1989 roku pionu do walki z przestępczością gospodarczą w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych oraz w Policji, z czym wiązało się odejście z Policji wielu specjalistów. Prawo tworzyło gangsterom sprzyjające warunki oraz dawało pole do popisu, podczas tworzenia przestępczości zorganizowanej. Ponadto koniec lat 80. to czas, kiedy w Polsce rozwijał się system bankowy oraz giełdowy, zaczęły pojawiać się często fikcyjne spółki oraz firmy, które charakteryzowały się niespójnością, a w konsekwencji powodowało to lawinowy wzrost przestępstw. Nie dało się ukryć, iż sytuacja kryminalna w państwie diametralnie się nasiliła. Naturalne stały się napady rabunkowe na ulicach, nielegalne wytwarzanie broni oraz materiałów wybuchowych, a także wymuszanie wcześniej nieznanymi haraczy. W dużych ilościach zaczęło dochodzić do kradzieży samochodów oraz do włamań. Szczególnie niebezpiecznym przejawem działalności gangsterskiej stał się nielegalny obrót narkotykami oraz łatwy dostęp do środków psychotropowych. Zaczęły narastać takie zjawiska jak pranie brudnych pieniędzy, fałszowanie papierów wartościowych, rozboje, korupcja oraz handel żywym towarem⁴. Wzrost przestępczości zanotowano w skali całego kraju i dotyczył niemal wszystkich rodzajów czynów karalnych.

Na dalsze kształtowanie się zorganizowanej przestępczości w Polsce miało wpływ przystąpienie Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku i połączone

³ K. Liedel, *Transsektorowe obszary bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011, s. 128.

⁴ *Ibidem*, s. 129.

z tym otwarciem granic. Stworzyło to sprzyjające warunki do organizowania się międzynarodowych grup przestępczych zajmujących się m.in. handlem narkotykami. Ponadto wzrosła korupcja wśród funkcjonariuszy celnych, a także wraz ze znacznym różnicowaniem cen wyrobów tytoniowych wzrosła przestępczość w dziedzinie przemytu papierosów i zakładanie nielegalnych fabryk tytoniowych⁵.

Bez „prania brudnych pieniędzy” oraz korupcji nie byłoby możliwe funkcjonowanie grup przestępczych, dlatego można uznać, iż były to warunki bardzo dobre do działania mafijnych gangów. Gotówka uzyskana z przestępstwa jest wprowadzana do obrotu poprzez lokowanie w legalne przedsięwzięcia, np.: kantory, lombardy, agencje towarzyskie, lokata kapitału w bankach, a także poprzez tworzenie fikcyjnych firm, które przyniosą większy zysk⁶. Często zdarza się, iż przedstawiciele przestępczych struktur mafijnych zatrudniają lekarzy, adwokatów, a także urzędników państwowych, którzy w formie doradztwa lub bezpośredniego uczestnictwa tworzą ochronę prawną grupy oraz jej liderów.

2. WYBRANE RODZAJE PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

Przestępczość zorganizowana to nic innego jak działania grup mafijnych zorganizowanych z chęci zysku, dla dokonywania różnych przestępstw, zarówno kryminalnych, jak i gospodarczych z prawdopodobnym użyciem siły, szantażu i korupcji. Owa przestępczość charakteryzuje się przede wszystkim:

- działalnością z chęci zysku lub żądzy władzy,
- działalnością bezterminową lub długoterminową,
- podziałem ról, zadań lub kompetencji między członkami grupy,
- specjalną hierarchią,
- dyscypliną i wewnętrzną kontrolą członków grupy przestępczej,
- stosowaniem przemocy lub innych środków zastraszania,
- popełnianiem przestępstw o znacznym ciężarze gatunkowym,
- działalnością w skali międzynarodowej,
- praniem brudnych pieniędzy,
- wywieraniem wpływu na politykę administracji i organy ścigania⁷.

2.1. Handel ludźmi

Grupy przestępcze operatywnie się rozwijają, szukając coraz to nowszych sposobów łatwego zarobku, a ich przedstawiciele są w stanie zrobić wszystko, by łatwo się wzbogacić, nie zważając na uczucia innych. Gangsterzy wykorzystują coraz bardziej skandaliczne metody, celem dorobienia się bogactwa. Łatwo zauważyć, iż współcześnie znacznie częściej zaginione osoby pojawiają się w mediach.

Nie ulega wątpliwości, iż handel żywym towarem to także poważny problem występujący w Polsce. Niewolnictwo wciąż kwitnie, a *social media* nieustan-

⁵ A. Marczyk, *Główne rodzaje przestępczości zorganizowanej* [w:] „Security Economy & Law, Scientific Journal for Students and PHD Candidates” 2/2013, s. 3.

⁶ Z. Rau, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Zakamycze 2002, s. 56.

⁷ E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Europie Zachodniej*, Warszawa 1992, s. 30.

nie huczą na temat zaginionych osób. Wszystko dlatego, iż handel ludźmi stał się coraz bardziej popularny oraz niezwykle dochodowy.

Jest to jedna z form przestępczości zorganizowanej, która najbardziej wiąże się ze zmieniającą sytuacją polityczno-gospodarczą na świecie. Towarzyszące konfliktom i wojnom domowym wysiedlenia i migracje zmuszają ludzi do podejmowania rozpaczliwych decyzji, a jedną z nich może być świadome lub nieświadome poddanie się poleceniom grup przestępczych. Ofiary procederu handlu ludźmi są wykorzystywane głównie na terenie Wielkiej Brytanii, Włoch, Holandii, Belgii, Austrii, czy Niemiec. Najczęściej handluje się ludźmi w celu wykorzystania seksualnego, żebrania pracy w warunkach przymusowych, czy dokonywanie drobnych przestępstw dla grupy⁸.

Przystąpienie Polski do Układu z Schengen w 2007 roku oraz zniesienie kontroli granicznej okazało się bardzo istotnym czynnikiem, który w znacznym stopniu wpłynął na wzrost zjawiska handlu żywym towarem. Automatycznie Polska przekształciła się w „drzwi” do Europy Zachodniej, a wiadomo, że handel ludźmi bardzo często wiąże się z nielegalną migracją, gdyż grupy przestępcze bardzo często stosują sfałszowane dokumenty, by móc swobodnie przedostać potencjalne ofiary przez granicę.

Jest to jedno z przestępstw, które ma charakter trans graniczny. Specyfika Polski polega na tym, iż jest ona jednocześnie krajem pochodzenia ofiar wykorzystywanych w innych państwach Europy, docelowym dla ofiar oraz tranzytu porrzywdzonych z Wschodniej Europy i Azji do krajów Europy Zachodniej. Jest to przestępstwo międzynarodowe, dlatego udział w jego zwalczaniu mają liczne służby i Instytucje, w tym Centralne Biuro Śledcze Policji. Funkcjonariusze z CBŚP zajmują się przede wszystkim ściganiem sprawców, którzy dopuszczają się tak haniebnych czynów jak sprzedaż istot ludzkich, a także mają na celu całkowite rozbięcie grup przestępczych, trudniących się tego rodzaju deliktami. Policjanci realizują swoje działania poprzez współpracę śledczą i operacyjną z organami ścigania innych państw.

Podczas rozwiązywania tego rodzaju spraw Centralne Biuro Śledcze Policji musi postępować szybko i profesjonalnie, ponieważ życie niewinnych ludzi znajduje się w niebezpieczeństwie, co z pewnością ma negatywne odbicie w ich psychice. Funkcjonariusze muszą pręźnie działać, by aresztować sprawców, dopuszczających się tak podłych czynów oraz aby zminimalizować cierpienie ofiar.

2.2. Wymuszanie okupów i uprowadzenia dla okupu

Uprowadzenia dla okupu stały się kolejnym sposobem szybkiego zarobku. Porywacze biorą sobie za cel głównie dzieci, gdyż są przekonani, iż rodzice dla dobra swoich pociech zrealizują wszystkie wskazówki, nie powiadamiając organów ścigania. Tego typu uprowadzenia dotyczą głównie rodzin dobrze sytuowanych lub osób prowadzących działalność przestępczą, które z pewnością nie chciałyby podejmować współpracy z służbami i dobrowolnie zapłaciłyby okupu.

⁸ W. Mądrzejowski, *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania*, Bezpieczeństwo dziś i jutro, Warszawa, 2015, s. 72-74.

Urowadzenia dla okupu wymagają współdziałania wielu osób, dlatego zazwyczaj dokonują ich zorganizowane grupy przestępcze. Jest to przestępstwo złożone z kilku etapów, a jego zorganizowanie wiąże się z poniesieniem poważnych kosztów, które zazwyczaj są rekompensowane kwotą okupu.

Działania organów ścigania powinny być skoncentrowane głównie na ochronie życia osoby uprowadzonej. Kolejne cele mogą dotyczyć ochrony osób biorących udział w przekazaniu okupu, rodziny i osób związanych z zakładnikiem, odzyskania okupu i zebrania materiału dowodowego. Czynności prowadzone przez Policję i służby pomocnicze mogą mieć szansę powodzenia wyłącznie, gdy bliscy ofiary (mający kontakt z porywaczami) ściśle współdziałają z organami ścigania.

Jednym z pozytywnych przejawów aktywności służb w tej dziedzinie jest powołanie przy Centralnym Biurze Śledczym Policji Centrum ds. Uprowadzeń. Policjanci z tej jednostki skupiają się wyłącznie na uprowadzeniach, na bieżąco monitorują sposoby działania przestępców, tworzą bazę danych dotyczącą uprowadzeń oraz dokonują analiz⁹.

Rekapitulując, Centralne Biuro Śledcze Policji dynamicznie się rozwija. Jest to warunek sine qua non, by było jak najbardziej skuteczne i efektywne w zakresie wypełniania swoich zadań oraz aby było zgodne z oczekiwaniami społecznymi.

2.3. Przestępstwa narkotykowe

Narkotyki jak i inne środki odurzające stanowią coraz większy problem w społeczeństwie. Sprawa dotyczy nie tylko dorosłych, lecz coraz częściej również dzieci, z tego względu, iż zakazane produkty są niezwykle popularne na rynku. Przyczyną zainteresowania tymi substancjami może być ciekawość, ale także chęć niezależności, czy łatwego zarobku. Należy jednak pamiętać, iż wytwarzanie, handel oraz dystrybucja środków odurzających to jeden z przejawów przestępczości zorganizowanej, który stanowi obszar zainteresowania ze strony Centralnego Biura Śledczego Policji.

Można przypuszczać, iż zjawisko zawładnęło niemal całym społeczeństwem, gdyż obok środków redukujących uczucie bólu, uspokajają, poprawiają nastrój, czy pomagają w procesie przyswajania wiedzy. Ponadto są też środki, które ułatwiają odchudzanie, czy wspomagają przyrost masy mięśniowej. Zapotrzebowanie na narkotyki staje się stopniowo coraz większe, mimo iż obrót nimi jest prawnie zakazany. Biorąc pod uwagę dynamicznie zmieniające się sposoby produkcji narkotyków, CBŚP ma utrudnione zadanie w związku z likwidacją grup przestępczych, trudniących się tego rodzaju wykroczeniami. W prowadzeniu polityki antynarkotykowej niezbędna jest współpraca nie tylko między instytucjami państwowymi, powołanymi do walki z przestępczością narkotykową lecz także kooperacja międzynarodowa, która jest doskonałym sposobem na zminimalizowanie przepływu środków odurzających przez granice państwowe.

Polska ze względu na centralne położenie stała się krajem tranzytowym na międzynarodowym szlaku przemytu. To właśnie tędy przebiegają główne trasy przewozu heroiny – szlakiem bałkańskim z rejonów tzw. Złotego Trójkąta

⁹ *Ibidem*, s. 66-67.

(Birna, Tajlandia, Laos) i Złotego Półksiężycza (Turcja, Pakistan, Afganistan). Ponadto przewozi się także kokainę z Ameryki Południowej, a haszysz oraz marihuanę z Nigerii i Maroka. Ponadto Polska posiada dogodnie szlaki komunikacyjne morskie, lądowe, jaski i powietrzne, a zarazem otwarte granice powodują zwiększający się przepływ towarów oraz ludzi, co daje możliwość przemytu. Polska była jednocześnie znaczącym producentem oraz eksporterem amfetaminy, a jej silna pozycja była spowodowana tym, iż charakteryzowała się wysoką jakością i czystością środków, a przede wszystkim statystycznie niską ceną. Pod koniec lat 90. XX wieku w Polsce minimum działały trzy kartele amfetaminowe: trójmiejski, warszawski i zachodniopomorski. Miały one strukturę piramidy: na szczycie szef, który koordynował działalność, nieco niżej dealerzy, którzy zajmowali się rozprowadzaniem narkotyków. Najniżej z kolei znajdowali się naganiacze, których zadaniem było ułatwianie kontaktu z klientem. Ich celem było włączenie do działalności jak największej liczby osób, szczególnie młodych, którzy przyczyniliby się do obrotu towarem, co znacznie utrudniało pracę funkcjonariuszy CBŚP¹⁰. Nielegalny rynek narkotykowy dynamicznie się rozwija, widać to m.in. poprzez dostępność coraz to nowszych odmian narkotyków syntetycznych (tabletki extasy, UFO), a co za tym idzie – popyt na substancje odurzające rośnie.

Przestępczość narkotykowa jest bez wątpienia zjawiskiem niezwykle niebezpiecznym, niosącym za sobą szereg negatywnych skutków, często nieodwracalnych. CBŚP ma utrudnione zadanie w tym zakresie, gdyż gangi trudniące się przestępczością narkotykową nieustannie się rozrastają, wytwarzają coraz to nowsze substancje, a przede wszystkim działają szybko i dyskretnie, obawiając się organów ścigania.

3. SPOSOBY ZWALCZANIA ZORGANIZOWANYCH GRUP PRZESTĘPCZYCH

Polski system zwalczania przestępczości zorganizowanej z biegiem lat znacznie się rozwinął, można stwierdzić, iż obecnie jest już ukształtowany, dysponuje odpowiednimi środkami prawnymi, a także coraz lepszym wyposażeniem. Na wcześniej wspomniany system składają się przede wszystkim konstrukcje prawne, praktyka sądowa, naukowe budowanie instrumentów poświęconych walce z przestępczością zorganizowaną, a także sprawne współdziałanie z odpowiednimi strukturami międzynarodowymi. Jako system należy postrzegać odpowiednio ukształtowaną ścieżkę szkolenia, jak i doskonalenia zawodowego policjantów, sędziów oraz prokuratorów, którzy zajmują się tym zjawiskiem.

W skutecznej walce z przestępczością zorganizowaną dużą rolę odgrywa przede wszystkim obowiązujący system prawny. Polskie prawo karne, które dotyczy problematyki bezpieczeństwa państwa oraz porządku publicznego jest poddawane nieustannym nowelizacjom od roku 1989. Tworzy się nowe akty, pozwalające działać organom w dziedzinie walki z przestępczością oraz dające możliwość korzystania z nowych instrumentów prawnych. Rewolucyjne w polskim systemie karnym wydają się liczne instrumenty, które zaczęły odgrywać bardzo ważną rolę w obrębie zjawiska zwalczania przestępczości zorganizowanej.

¹⁰ A. Marczyk, *op. cit.*, s. 4-5.

3.1. Świadek koronny

Jednym ze sposobów zwalczania zorganizowanych grup przestępczych stało się powołanie Instytucji świadka koronnego, która znacznie wspomaga pracę Centralnego Biura Śledczego Policji. Forma ta sprawdziła się m.in. podczas likwidacji struktur pruszkowskiej mafii, gdzie jeden z jej członków – Jarosław Sokołowski (Masa) postanowił współpracować z prokuraturą i pomógł ówczesnemu CBŚ zwyciężyć nad bossami z Pruszkowa.

Instytucja świadka koronnego została wprowadzona do polskiego prawno-karnego porządku po wielomiesięcznych dyskusjach, gdyż wzbudzała szeroki odzew społeczny, a także wiodła prym w mass mediach. Ustawą z dnia 25 czerwca 1997 roku do polskiego prawa weszła ustawa o świadku koronnym¹¹.

Świadkiem koronnym nazywa się osobę podejrzaną, która została dopuszczona do składania zeznań w charakterze świadka na zasadach i trybie określonych ustawą. Może on występować wyłącznie w sprawach dotyczących przestępstw popełnianych w zorganizowanych grupach przestępczych. Celem tej instytucji jest ujawnienie wszelkich przestępstw, których dopuściły się gangi. Aby móc zostać świadkiem koronnym trzeba spełniać niezbędne warunki. Po pierwsze, należy identyfikować się z daną grupą przestępczą, ponadto nie można być sprawcą zabójstwa. Bardzo ważne jest, iż świadkiem koronnym nie może zostać osoba, która usiłowała popełnić zabójstwo, współdziałała w jego popełnieniu lub nakłaniała inną osobę do popełnienia tego czynu.

Osoba będąca świadkiem koronnym nie ma prawa do odmowy składania zeznań, gdyż stanowi cenne źródło informacji, pomocne do rozbicia zorganizowanych grup przestępczych. Ponadto owa instytucja nie podlega karze za przestępstwa, w których uczestniczyła i które ujawniła. Prokuratura umarza postępowanie w tych sprawach w zamian za ujawnienie przez świadka majątku, pochodzącego z przestępstw. W przypadku zagrożenia zdrowia oraz życia osoby, pełniącej rolę świadka koronnego, a także osób jej najbliższych możliwe jest przydzielenie ochrony osobistej, w grę wchodzi także zmiana miejsca pobytu oraz zatrudnienia, a także zmiana tożsamości, gdy zajdzie taka potrzeba. Ponadto świadek koronny może dostać pomoc finansową, a także może przejść operację plastyczną na koszt państwa. Pieczę nad bezpieczeństwem świadka koronnego i jego najbliższych sprawuje Komendant Centralnego Biura Śledczego Policji, przy pomocy podległych mu funkcjonariuszy CBŚP.

Powołanie instytucji świadka koronnego jest olbrzymim krokiem w kierunku zwalczania przestępczości zorganizowanej, a także przygotowuje grunt pod skuteczne działanie służb mundurowych w zwalczaniu tego rodzaju niepraworządności. Działanie tego urzędu pomogło rozbić największe grupy przestępcze, a także sprawiło, iż gangi straciły hermetyczność, a ich członkowie uświadomili sobie, że nawet najbardziej zaufane osoby mogą ich zdradzić organom ścigania, wyłącznie po to, by chronić siebie i swoich najbliższych.

¹¹ Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 roku o świadku koronnym (Dz.U. 1997 Nr 114 poz.738 ze zm.).

3.2. Świadek incognito

Świadek incognito to nic innego jak bardziej anonimowa wersja świadka koronnego. Zakłada się, że świadek posiada informacje, które okażą się niezastąpione dla funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego Policji podczas gromadzenia informacji na temat członków zorganizowanych struktur mafijnych oraz ich obszaru działania.

Instytucję anonimowego świadka powołano mocą Ustawy z dnia 6 lipca 1995 roku o zmianie kodeksu postępowania karnego. Celem wprowadzenia owej instytucji było umożliwienie składania zeznań ludziom, którzy bali się zemsty ze strony groźnych przestępców. Anonimowy świadek to osoba, wobec której istnieje uzasadniona obawa zagrożenia życia, czy zdrowia, a także wobec osób dla niej najbliższych. Ochrona świadka incognito polega na objęciu tajemnicą państwową danych osobowych zeznającego, co ma uniemożliwić zastraszanie świadka¹². Status anonimowego świadka przyznaje się wyłącznie w postępowaniach karnych, dotyczących zabójstw, rozbojów, naruszania własności, w których istotną rolę odgrywają zorganizowane grupy przestępcze, dlatego zakłada się, że owa instytucja stanowi ogromne źródło informacji dla funkcjonariuszy z Centralnego Biura Śledczego Policji. Policjanci z CBŚP muszą zapewnić świadkowi pełną anonimowość oraz zadbać o jego bezpieczeństwo. Podczas ochrony takiej osoby muszą zadbać o najdrobniejsze szczegóły i zachować precyzję, by nie doszło do dekonspiracji świadka, która stanowiłaby zagrożenie dla jego zdrowia, a nawet życia.

Świadka incognito przesłuchuje prokurator, bądź sąd, który zlecił wykonanie owej czynności sędziemu wyznaczonemu z sędziowskiego składu. Najważniejsze jest, aby zapewnić odpowiednie warunki do przesłuchania, ze względu na możliwość ujawnienia tożsamości świadka¹³. Przesłuchanie może odbyć się w prokuraturze, sądzie, mieszkaniu świadka, hotelu, czy w innym miejscu, gwarantującym pełną anonimowość. Dodatkowo, aby zapewnić bezpieczeństwo świadka incognito, przesłuchanie może się odbyć w formie wideokonferencji, przy jednoczesnym zastosowaniu aparatury zmieniającej wizerunek i głos zeznającego.

Niniejsza instytucja budzi szereg kontrowersji. Po pierwsze zostaje poważnie naruszona zasada jawności, która stanowi jedną z podstawowych zasad w polskim procesie karnym, ponadto narusza się zasadę kontradiktoryjności, jak i bezpośredniości¹⁴. Sam oskarżony, ani jego obrońca nie mają prawa zadawać bezpośrednich pytań świadkowi incognito, co więcej – niektóre z szeregu pytań muszą zostać uchylone, gdyż mogłyby w jakimś stopniu przyczynić się do ujawnienia tożsamości anonimowego świadka.

3.3. Kontrola operacyjna

Tajemnica to główna cecha przestępczości. Gangsterzy ukrywają swoje działania przed organami ścigania oraz wymiarem sprawiedliwości, a lojalność wobec grupy przekładana jest często ponad powiązania towarzyskie. Jedyne prawo jakie istnieje w strukturach przestępczych i jest naprawdę przestrzegane to

¹² Z. Rau, *op. cit.*, s. 67.

¹³ B. Kaldon, *Środki ochrony świadka* [w:] „Zeszyty prawnicze UKSW”, 9.2, 2009.

¹⁴ Z. Rau, *op. cit.*, s. 67.

„prawo pięści” oraz „zmowa milczenia”. Powszechnie obowiązujące prawo nie istnieje w praktyce działania struktur przestępczych. Organy ścigania, którymi dysponuje aparat państwowy, zajmujące się tropieniem groźnych przestępców oraz likwidowaniem niebezpiecznych struktur muszą zdobywać cenne informacje, zatem muszą przełamywać znowę milczenia.

Kontrola operacyjna to jeden ze środków wykorzystywanych do gromadzenia potrzebnych informacji przez Centralne Biuro Śledcze Policji, którego priorytetem jest walka z przestępczością zorganizowaną. Funkcjonariusze CBŚP muszą wykorzystać wszystkie możliwe środki i metody, aby zdobyć jak najwięcej informacji na temat funkcjonowania gangów, a także muszą zrobić wszystko, by wniknąć jak najgłębiej w daną strukturę mafijną.

Kontrola operacyjna to jedna z metod stosowanych w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych, które wykorzystuje się przede wszystkim w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną, a także w celu zapobieżenia, wykrycia, ustalenia sprawców oraz uzyskania, jak i utrwalenia dowodów umyślnych przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego. Warunkiem do zastosowania tej metody jest wykorzystanie wcześniej innych środków – tj. obserwacja, zasadzka, pułapka kryminalistyczna, wywiad, pomoc osób nie będących policjantami, wykorzystanie dostępnych baz danych – które okazały się bezskuteczne lub nieprzydatne. Dlatego jest to środek uważany za ostateczny.

Art. 19 Ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku przedstawia bardzo rozbudowany katalog przestępstw, których dotyczy kontrola operacyjna. Są to m.in.: najcięższe przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu – tj. zabójstwa, dzieciobójstwa, eutanazje; wybrane przestępstwa przeciwko RP – tj. zamach na życie i czynna napaść na Prezydenta RP, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu osoby, pozbawienie człowieka wolności, działanie na szkodę firmy, wpływanie przemocą na szkodę sądu, pedofilia, nielegalny obrót narządami, handel niewolnikami oraz przestępstwa związane z nielegalnym wytwarzaniem, posiadaniem, obrotem bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi albo ich prekursorami oraz materiałami jądrowymi i promieniotwórczymi¹⁵.

Kontrola operacyjna może polegać na: kontrolowaniu treści korespondencji, kontrolowaniu zawartości przesyłek, stosowaniu środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawnny informacji i dowodów oraz ich utrwalenie, a zwłaszcza treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych¹⁶. Zakończenie kontroli operacyjnej następuje niezwłocznie po osiągnięciu celu, dla którego została zastosowana. Materiały mające znaczenie procesowe przekazuje się właściwemu prokuratorowi, a pozostałe podlegają niezwłocznemu, protokolarnemu zniszczeniu.

Dzięki tej metodzie pracownicy CBŚP mogą zgromadzić niezbędne informacje, które okażą się kluczowe do likwidacji zorganizowanych grup przestępczych. Kontrola operacyjna pozwala funkcjonariuszom poznać struktury poszczególnych gangów, zdiagnozować dziedziny ich działania, a także obszary wpływów. Dzięki

¹⁵ Ustawa z dn. 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 Nr 30 poz. 179), art. 19 ust. 1.

¹⁶ W. Mądrzejowski, *op. cit.*, s. 142-143.

posiadaniu takowych informacji, CBŚP może przygotować się do profesjonalnego ataku, by ująć gangsterów i trwale rozbić struktury mafijne.

3.4. Zakup kontrolowany

Do najstarszych sposobów walki z przestępczością zaliczamy czynności operacyjno-rozpoznawcze. Tego typu działania podejmowane są głównie w momencie, gdy nieskuteczne okazały się czynności prowadzone w sposób oficjalny, tj.: czynności administracyjno-porządkowe, czy dochodzeniowo-śledcze. Możliwość wykorzystania narzędzia, jakim jest zakup kontrolowany daje funkcjonariuszom Centralnego Biura Śledczego Policji szanse na szersze działanie, tak aby zaskoczyć przeciwników (w tym przypadku gangsterów). Rozbudowany katalog środków przeznaczonych do walki z przestępczością zorganizowaną pozwala pracownikom CBŚP na interwencję z różnych perspektyw, a zaangażowanie policjantów w prowadzone sprawy świadczy o dążeniu do celu i poświęceniu, jakie wkładają w zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom.

Możliwość stosowania zakupu kontrolowanego została wprowadzona mocą Ustawy z dnia 21 lipca 1995 roku o zmianie Ustawy o Policji w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych, które zmierzały przede wszystkim do sprawdzenia uzyskania wcześniej wiarygodnych informacji¹⁷. Metoda ta ma charakter operacyjno-dowodowy, dlatego jej celem jest identyfikowanie sprawców oraz zdobywanie dowodów. Warunkiem podjęcia takiej operacji jest wcześniejsze uzyskanie przez Centralne Biuro Śledcze Policji przekonujących informacji. Muszą to być doniesienia, pochodzące z wiarygodnych źródeł, potwierdzone przy wykorzystaniu innych metod pracy operacyjno-rozpoznawczej.

Ustawa o Policji upoważnia organy ścigania do niejawnego nabycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi, albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którymi obrót są zabronione, a także do przyjęcia lub wręczenia korzyści majątkowej w sprawach o przestępstwa umyślne: przeciwko życiu, spowodowania ciężkiego uszkodzenia ciała, pozbawienia człowieka wolności, przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu, itd.

Istota niejawnego nabycia lub przejęcia przedmiotów to tzw. zakup kontrolowany. Polega on na wejściu w posiadanie przedmiotów przestępstwa przez osoby reprezentujące (w sposób niejawny) organy ścigania. Może to być funkcjonariusz, lecz także osoba nie będąca policjantem. Osoba taka może korzystać z dokumentów uniemożliwiających jej identyfikację oraz ze środków technicznych, którymi posługują się funkcjonariusze podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych¹⁸.

Zakup kontrolowany jest odpowiedzialnością organów ścigania na bezwzględność i konspirację grup przestępczych. Gangster jest zawsze o krok do przodu przed śledczymi, gdyż Ci nie znają jego zamiaru, wobec czego wykrycie jego poczynąń jest znacznie utrudnione. Jest to potwierdzenie faktu, iż funkcjonariusze CBŚP wkładają ogromny wysiłek w swoją pracę zanim zidentyfikują grupę przestępczą

¹⁷ Ustawa z dn. 21 lipca 1995 r. o zmianie ustaw: o Policji, o Urzędzie Ochrony Państwa, o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 1995 Nr 104 poz.515).

¹⁸ Z. Rau, *op. cit.*, s. 72.

i dokonają jej likwidacji. Mundurowych, biorących udział w tego rodzaju czynnościach nazywa się „Policjantami pod przykryciem” lub „tajnymi agentami”.

Tajny agent ma na celu penetrację wewnętrznego środowiska przestępczego oraz zebranie materiału dowodowego, którego uzyskanie w inny sposób byłoby niemożliwe lub bardzo uciążliwe¹⁹. Prowadzenie tego typu operacji wymaga ogromnego zaangażowania finansowego oraz organizacyjnego ze strony organów ścigania, ich olbrzymiego doświadczenia w zwalczaniu struktur przestępczych, doskonałych informatorów, jak i perfekcyjnej ochrony dla policjantów działających pod przykryciem. Tajny agent wprowadzany do środowiska przestępczego musi utożsamiać się z rozpracowywaną grupą. Nie może nawet na moment stracić czujności, gdyż przez cały czas wisi nad nim piętno niebezpieczeństwa dekonspiracji. Ponadto przez kilka miesięcy, a nawet lat musi zachowywać się oraz myśleć jak przestępca. Niezwykle trudna jest taka nagła zmiana prawdziwej osobowości, dlatego policjanci pod przykryciem narażeni są na załamania nerwowe, popadanie w alkoholizm, czy narkotyzowanie się.

Operacja z wykorzystaniem tajnego agenta musi być bardzo dokładnie przygotowana z uwzględnieniem najdrobniejszych szczegółów. Rozpracowywane środowisko nie może nabrać żadnych podejrzeń co do faktycznych intencji. Niniejsza metoda stanowi policyjną prowokację, która umożliwia funkcjonariuszom (w tym pracownikom CBŚP) ujęcie przestępców na gorącym uczynku. Mają oni możliwość obcować z gangsterami „oko w oko” oraz dogłębnie poznać ich strukturę, a także obszar wpływów.

3.5. Przesyłka niejawnie nadzorowana

Organy ścigania wykorzystują wiele tajnych metod, które mogą okazać się skuteczne w walce ze zorganizowanymi grupami przestępczymi. Jedną z legalnych pułapek jest przesyłka niejawnie nadzorowana. Głównym celem tej metody jest udokumentowanie przestępstw, ustalenie osób w nich uczestniczących, a także przejęcie przedmiotów przestępstwa. Polega ona przede wszystkim na niejawnym nadzorowaniu wytwarzania, przemieszczania, przechowywania oraz obrotami przestępstwa. Szczególnej obserwacji podlegają: przesyłki, które przypuszcza się, iż mogą zawierać przedmiot przestępstwa; nieruchomości lub przedmioty ruchome, co do których zachodzi przypuszczenie, że są wykorzystywane do wytwarzania, przemieszczania, przechowywania lub obrotu przedmiotami przestępstwa; osoby, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, iż mogą wytwarzać, przemieszczać, przechowywać przedmioty przestępstwa lub dokonywać obrotu nimi.

Do czynności mających na celu zapobieganie przestępczości zorganizowanej należy przede wszystkim obserwacja przemieszczania przesyłek zawierających narkotyki, broń, a także nielegalnie uzyskane towary akcyzowe. Obserwacja pozwala ustalić odbiorców tych przesyłek i dotrzeć do organizatorów nielegalnych transakcji oraz liderów grup przestępczych, którzy zajmują się tego rodzaju działalnością. Nadzorowanie wytwarzania odnosi się do ujawnionych wytwórni narkotykowych, nielegalnych rozlewni alkoholu, czy zakładów produkcji papierosów²⁰.

¹⁹ J. Kudła, Z. Bielecki, *Przyjęcie lub wręczenie korzyści majątkowej i zakup kontrolowany. Raport z badań (część jawna) cz.1.* [w:] „Policja” 2007, s. 73.

²⁰ W, Mądrzejowski, *op. cit.*, s. 148.

Zarządzenie o przesyłce niejawnie nadzorowanej wydaje Komendant Główny Policji, Komendant CBŚP lub Komendant Wojewódzki Policji, powiadamiając o tym prokuratora właściwego ze względu na siedzibę zarządzającego dokonanie czynności organu Policji. Podczas przeprowadzania tych czynności Policja może dokonywać w sposób niejawny zmian w przesyłkach lub rzeczach zawierających przedmioty przestępstwa poprzez: okresowe wyłączenie przesyłki i innych rzeczy z obrotu lub oznakowania, usunięcia przedmiotów przestępstwa lub zastąpienia ich innymi przedmiotami w całości lub w części oraz w celu ujawnienia i utrwalenia śladów kryminalistycznych; ponadto poprzez zamykanie przesyłki i innych rzeczy po otwarciu i włączenie ich do obrotu lub procesu wytwarzania²¹.

Organy i instytucje państwa, a także przedsiębiorcy są obowiązani dopuścić do dalszego przewozu przesyłki, które zawierają przedmioty przestępstwa w stanie nienaruszonym lub po usunięciu albo zastąpieniu. W szczególności dotyczy to środków odurzających, broni, które w przypadku niepowodzenia przesyłki i wyknięcia się obiektu spod kontroli mogłyby trafić na rynek. Dlatego, jeżeli dalsze prowadzenie czynności mogłoby stwarzać zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi, policjanci przerywają tę czynność, powiadamiając organ wydający zarządzenie.

PODSUMOWANIE

W obecnych czasach obserwowanym trendem jest multiprzestępcza działalność, która posługuje się każdą możliwością popełnienia najbardziej opłacalnych przestępstw. Coraz wyraźniej widoczne jest wchodzenie grup przestępczych w obszary nielegalnej działalności gospodarczej powiązanej z różnorodnymi wyłudzeniami finansowymi i towarowymi. Kolejne niebezpieczne zjawisko, które dynamicznie się rozwija to uprowadzenia dla okupu. Wzrost takiego rodzaju przestępstw jest spowodowany łatwością ich popełniania, przy jednoczesnym osiągnięciu wysokich korzyści finansowych. Można przypuszczać, iż znaczna część dochodów wygenerowanych poprzez dokonywanie tego rodzaju przestępstw jest przeznaczana na ukrywanie się liderów rozbitych grup oraz organizowanie nowych nielegalnych przedsięwzięć. Wynika z tego, iż funkcjonariusze Centralnego Biura Śledczego Policji mają bardzo trudne i niebezpieczne zadanie, obcując z najniebezpieczniejszymi gangsterami. Jednak, aby realizować swoje zadania muszą posiadać odpowiednie cechy psycho-fizyczne, niezbędne do pełnienia służby w formacjach uzbrojonych, a także muszą być gotowi poświęcić swoje zdrowie, a nawet życie w celu zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom. Ponadto bardzo ważnym elementem, wpływającym na pracę CBŚP jest odpowiedni system łączności między delegaturami, by funkcjonariusze mogli dzielić się doświadczeniami, a także współpracować na szeroką skalę, podczas zwalczania elastycznych struktur mafijnych. Nie ulega wątpliwości, iż CBŚP wiąże się z licznymi zagrożeniami dla samych funkcjonariuszy, jak i ich rodzin.

²¹ *Ibidem*, s. 149.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji (Dz. U. z 1990r, poz. 179, z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 21 lipca 1995 roku o zmianie ustaw: o Policji, o Urzędzie Ochrony Państwa, o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U.1995r, poz. 515).
3. Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 roku o świadku koronnym (Dz. U. z 1997r, poz. 738 z późn. zm.).

Źródła internetowe

4. Kałdon B., *Środki ochrony świadka* [w:] „Zeszyty prawnicze UKSW”, 9.2, 2009.
5. Kudła J., Bielecki Z., *Przyjęcie lub wręczenie korzyści majątkowej i zakup kontrolowany. Raport z badań (część jawna) cz.1.* [w:] „Policja” 2007.
6. Liedel K., *Transsektorowe obszary bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011.
7. Marczyk A., *Główne rodzaje przestępczości zorganizowanej* [w:] “Security Economy & Law, Scientific Journal for Students and PHD Candidates” 2/2013.
8. Mądrzejowski W., *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania, Bezpieczeństwo dziś i jutro*, Warszawa 2015.
9. Olbrycht P., Raś A., *Przestępczość zorganizowana jako zagrożenie bezpieczeństwa publicznego*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, nr 31(2)/2019: 277-286.
10. Pływaczewski E., *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Europie Zachodniej*, Warszawa 1992.
11. Rau Z., *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Zakamycze 2002.

POLICE CENTRAL INVESTIGATION OFFICE AS A BASIC FORMATION IN THE FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME

Abstract: *The article attempts to analyze the functioning of the Central Police Investigation Bureau in relation to organized crime. The author pays special attention to the historical outline of organized crime in Poland and its types. In addition, ways to combat coherent mafia structures were presented.*

Keywords: *organized crime, Central Police Investigation Bureau, security*